అనుమానపిశాచము

దినవహి సత్యనారాయణ గారు

౧

—వదినా! చూచితివా స్త్రీల కెంత సాహసమో?

—ఆశ్చర్య మేమి మనోహరం? ప్రేమ ప్రభావమే అట్టిది. అ దెంతటి కార్యముల నైన చేయించును.

మనోహరరావు మందహాస మొనర్చెను. కృష్ణవేణి యాతని క్రేగంటజూచెను.

అప్పుడే యింటకాలిడిన శ్యామలరావు చెవుల నీమాటలు పడెను. తమ్ముడు మంచముమీద పరుండి నవల చదువుచుండుటగాని, సమీపమున గూర్చుని తనభార్య ఆలకించుచుండుటగాని యాతనికి క్రొత్త కాదు. కాని యాపె నోట వెలువడిన మాటలు, ఆ క్రేగంటి చూపు, తమ్ముని మొగమందలి యా మందహాసరేఖ—ఆతని మనమునకు కష్ట

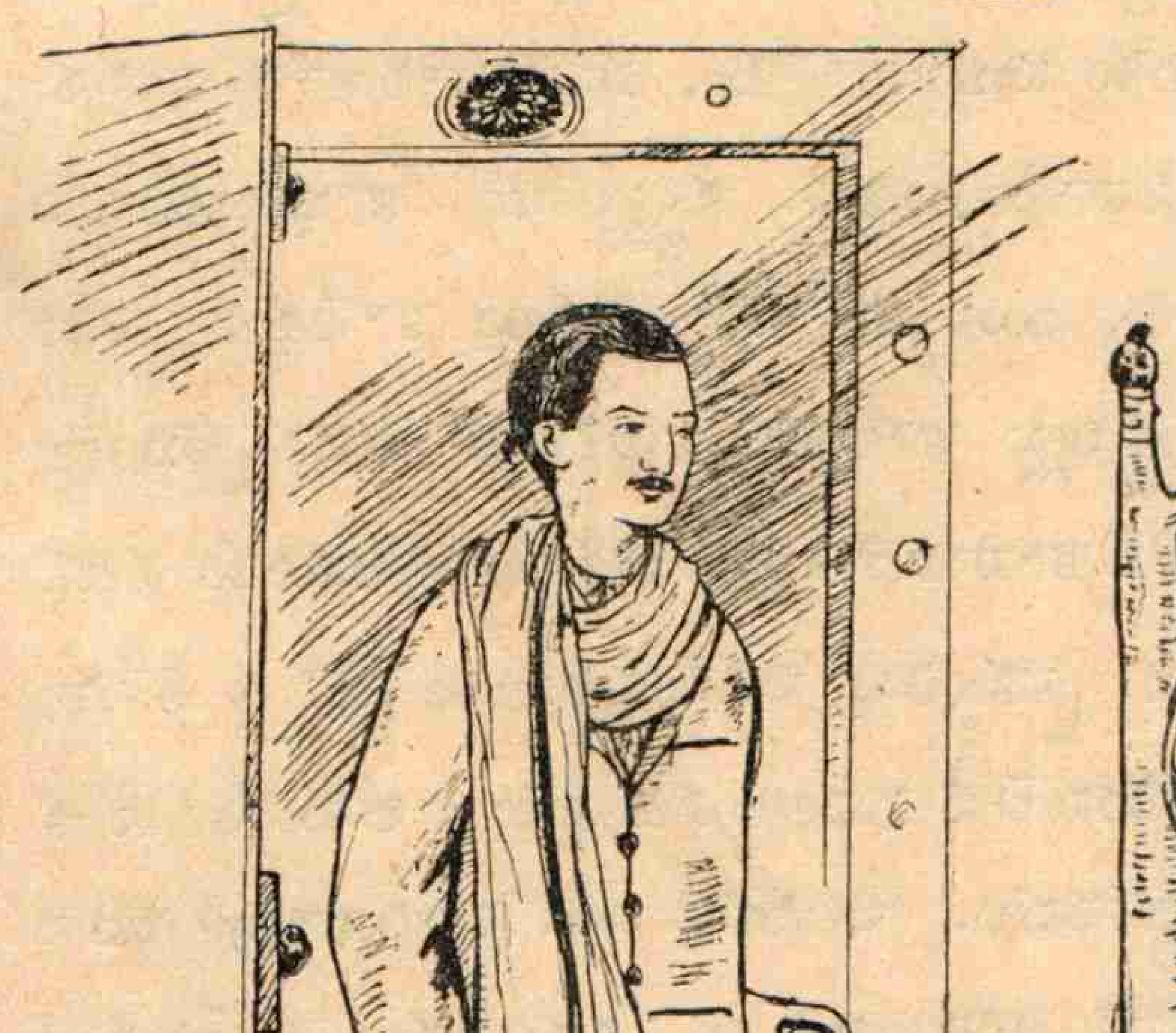

అప్పుడే యింటకాలిడిన శ్యామలరావు చెవుల నీమాటలు పడెను.

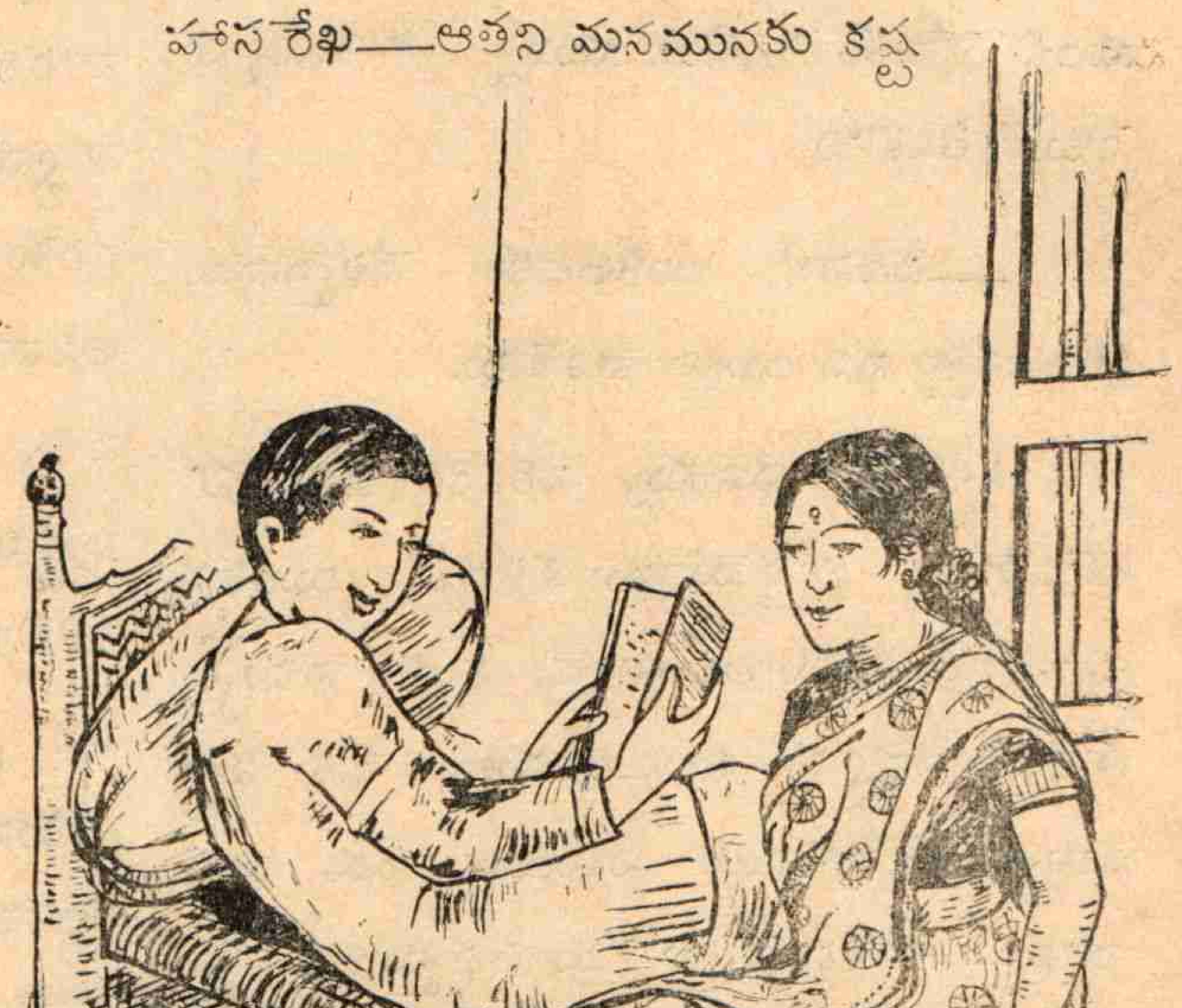

ఆ క్రేగంటిచూపు, తమ్ముని మొగమందలి యా మందహాసరేఖ—

ముతోచెను కష్టమే కాదు. హృదయమును మానపిశాచగ్రస్త మయ్యెను. తీయనున్న కండువా తిరిగి సర్దుకొని వెంటనే వీథిగుమ్మము వైపునకు మరలెను.

కృష్ణవేణి తొందరగ లేచి

—ఫలహారము చేయరా? అనెను.

—చేయుట కేమిలే మరల వత్తునని శ్యామలరావు వెడలిపోయెను.

మనోహరరావు మంచముమీద నుండి లేచి చదువుచున్న నవలనుమూసి బల్లమీద నుంచి గోడకు తగిలించియున్న "టెన్నీసు బేటు" తీసికొని

—వదినా! బంతిఆటకు వేళయైనది. పోయివత్తు నని యిల్లు వెడలెను.

కృష్ణవేణి మనస్సు పరిపరివిధముల పోదొడగెను. భర్తమోము కళదప్పి యుండగ చూచినది ఆమె యీనాడే. ఇంటికి వచ్చుట తోడనే నవ్వుచు పల్కరించుట, పేరు పెట్టి పిల్చుట, ఆహేళనలు ఏమియు నేడు కానరావు— "సేవకవృత్తి కడు నీచమైనది. పై యధికారులేమైన ననిరేమొ? లేనా, వారిప్రాణమిత్రులలో నెవ్వరికేని ఏ యాపదయు వాటిల్లదు కదా?"—అని యెన్నియో కుశంకల జేసికొనుచు ఆలోచించుచుండును గాని యేమియు నిశ్చయింప నేరకున్నది.

శ్యామలరావునకు రాజమహేంద్రవరమున తాలూకా కచ్చేరిలో పని. నెల కొక యేబదిరూపాయల నిత్తురు. మనోహరరావాతని పినతండ్రి కుమారుడు. వారలకు భూవసతి చాల తక్కువ. పై దక్షత లేదు. మొదటి నుండియు అన్నగారిసహాయమువలననే చదువుకొనుచున్నాడు. ప్రస్తుతము మనోహరరావు ఆర్ట్సుకాలేజీలో బి. ఎ. క్లాసులో చదువుచున్నాడు. మొదట కొన్ని దినములు హాస్టలులో నుండువాడు. అన్నగారి కీయూరు బదలీ అయి వారిచ్చటికి వచ్చిననాటినుండియు వారియొద్దనే యుంటున్నాడు. భూవసతి చాల తక్కువయగుటచేతను, కావలసినవా రందఱు వారల చిన్నతనములోన నేమరణించుటచేతను శ్యామలరావునకు ఉద్యోగములో ప్రవేశించు వరకు పెండ్లి కాలేదు. మనోహరరావు ఇంకను అవివాహితుడు. కృష్ణవేణి కాపురమునకు వచ్చి యిప్పటి కెన్నో నెలలు కాలేదు. వారి పుట్టినిల్లు కాకినాడ. అచ్చట గవర్నమెంటు బాలికాపాఠశాలలో ఆరవతరగతివరకు చదివినది. ప్రకృతపు విద్యావతులగు క్రొత్త కోడండ్రకువలెనే నవలలచదువుట ఆమెకు నొక వ్యసనము. అందుచే మనోహరరావు వదినెగారికి కావలయు పుస్తకములను స్నేహితుల యొద్దనుండియో, గ్రంథాలయములనుండియో తెచ్చి యిచ్చుచుండును. ఇచ్చుటయే కాదు; ఆమె వినోదార్థము ఆమెకు తఱచు చదివి వినిపించుచుండును. తాను చదువుచుండుటకన్న మఱల చదివి వినుపించుచుండుటలో కృష్ణవేణి కొక విధమగు ఆనందము కల్గుచున్నమాట మాత్రము వాస్తవము.

౨

దాంపత్యజీవిత మందలి సుఖమునకు మూలాధారము అన్యోన్య ప్రేమ. ఆ ప్రేమ దంపతులలో నెవ్వరియం దణుమాత్రము జంకి నను నిక గార్హస్థ్యజీవనమున సుఖ మనుమాట కల్ల.

అచ్చటను న్న మెట్లపై నొంటరిగ కూర్చుని యాలోచింప దొడగెను—

శ్యామలరావు తిన్నగా గోదావరి గట్టునకుపోయి అచ్చటనున్న మెట్లపై నొంటరిగ కూర్చుని యాలోచింప దొడగెను—'అకటా! స్త్రీహృదయము దుర్గ్రాహ్యము కదా! కృష్ణవేణీ! నీవు నన్ను హృత్పూర్వకముగ ప్రేమించుచుంటివని పొరపడితినే! ఎంతపని చేసితివి? నీ యాచిరునగవు,ఆహావభావ ప్రకటన-అంతయు కృత్రిమమా! "అంగన నమ్మరాదు" అను పెద్దల సుద్దులయం దెంత సత్యము కలదు. మనోహరమా యిట్టిపని కొడిగట్టుట! నాకు భృత్యుడై చరియించుచుండువాడే! నే నన్న దైవమువలె చూచు నాతమ్ముడు!—కాదు—కాదు—నేనే పొరపడితిని. వదినా మఱదులు గదా! వారలయందు పరియాచకము సహజమే! దానికై అనుమానించు చున్నా నేమి? పెద్ద నిట్టూర్పువుచ్చి— అనుమానమే కాదు. నిజము. ముమ్మాటికిని నిజము. ఆ చూపులు ప్రణయసూచకములు. అందు గూఢార్థ మవశ్య మున్నది. ఇంతవరకు వా రేదోష మొనర్ప కున్నను త్వరలో నొనర్పనున్నారని వారల చూపులు, వారల నవ్వులు తెలియజేయు చున్నవి—నన్ను నేనే దూషించుకొనవలెను, లేకున్న నింత చనవు వారల కెవ్వ రిమ్మని చెప్పిరి?'

సూర్యుడు గ్రుంకెను. జారసమాగమ కాంక్షిత యగు గౌతమీసతి శీతకరు కరస్పర్శనమున కులుకుచుండెను. దక్షిణానిలుడు వారల తట్టుచు హెచ్చరించుచుండెను. కాలమహిమను ప్రేక్షకులకుగూడ వారి చెయిదములు మోదావహములుగ నున్నవి. కాని చంద్రాగమమున పరుగెత్తుకొని వచ్చి నిశాకాంత శ్యామలరావు హృదయగహ్వరమున దాగెనేమో యనునటు లాతని హృదయము తమోభాజనమై యున్నది.

'నే నిప్పు డేమి చేయవలెను? ఈ ఆలోచనలో నొక్కొక్కమా రాతనిమో మెజ్జ వాలును. ఒక్కొక్కపరి మొగము చిట్లించును. మఱియొకసారి "అబ్బా"యని పెద్ద నిట్టూర్పు పుచ్చును. అతని మనఃక్షేత్రమున కోపము, అసహ్యత, సంతాపము నొండొంటితో కలహించుచున్నవి. ఆముఖలక్షణములు తజ్జన్యములే. భార్య ననుమానించుచున్న వాని హృదయబాధ మనము తేలికగ తెలిసికొన జాలము. ఇంటిగుట్టుబయటబడరాదు ఇదియే మాత్రము వెల్లడించినను పెద్ద యల్లరి యగును. ఇంతకును ఇందలి సత్యము నాకును బోధపడలేదు. మాతమ్మునితో—"ఇంటియొద్ద నీకు చదువు చక్కగ జరుగదు. పరీక్షలు సమీపించుచున్నవి. నీవు పోయి హాస్టలులో నుండుమ"ని చెప్పుదును. వాడు నామాట కెదురాడడు. నాకు వీరిలక్షణముల నింకను పరీక్షింప నవకాశమును చిక్కును. ఇదమిత్థమని నిశ్చయించుటకును వీలగును.'

అనుకొనుచు లేచి యింటికి వచ్చెను.

* * * *

తానును, తమ్ముడును భోజనమునకు కూర్చునిరి. భార్య నేమియు పల్కరింపలేదు. ఆమె కారణము నూహింపలేక సంకోచించుచు మెల్లగ వడ్డించుచున్నది. ఇంత శ్యామలరావు తమ్మునివైపునకు దిరిగి

'మనోహరం! పరీక్షకు గట్టితివిగదా! ఇక మీ పరీక్ష లెన్ని దినము లున్నవి?'

'—నిండా మూడు నెలలు లేవు.'

'సమీపమునకు వచ్చినవే. నా కొకటి తోచుచున్నది. నీకిక్కడ చదువు జరుగదు. అదిగాక హాస్టలులో నున్న విద్యార్థులతో కలసి చదువవచ్చును. ఏదో గట్టిగా పట్టుబడితే యీసంవత్సరము నెగ్గవచ్చును. మన కష్టములును గట్టెక్కును.'

'నేను నక్కడకు వెళ్లుచు విద్యార్థులతో కలసి చదువవలెననియే అనుకొనుచున్నాను.'

'అక్కడకు నిక్కడకు తిరుగుచున్న కాలము వృథాగా పోవును. హాస్టలులోనే యేల యుండరాదు?'

'అబ్బే, అంతఅవసరము లేదు.'

'మఱొకవిధముగ ననుకొనకుము. అందుకగువ్యయము నేను భరింతును. ఈబంతియాటలనుమాని అక్కడనేయుండి గట్టిగచదువుము.'

'రేపే నీ పుస్తకములను వానిని తీసికొని హాస్టలులోనకు వెళ్లియుండుము.'

మనోహర మెదురు చెప్పలేదు. మఱునాడాతడు తన సామానును తీసికొని హాస్టలులో ప్రవేశించెను.

3

రెండుదినములు గడచినవి. భర్తకోపమే మాత్రమును శాంతింపలేదు. సాయంకాలముల యింటికి ఫలహారమునకు వచ్చుట గూడ శ్యామలరావు మానినాడు. మానవతి యగు

స్త్రీ భర్తకొట్టినను, తిట్టినను సహించునుగాని పతివిముఖతను మాత్రము భరింపజాలదు.

రాత్రి తొమ్మిదిగంట లయినది. కృష్ణవేణి భర్తపాదముల నొత్తుచు

'ఎందుకండి ఈకోపము? నేనేమి తప్పు జేసినాను?'

భర్త మాటాడలేదు.

'ఏమండీ! నామీద ఒట్టు. నాతప్పేమి?'

'అవును నీ తప్పేమి?'

'అయ్యో! అంతకోపమునకు నేనేమిచేసితిని? ఏదేని తెలియక చేసిన చెప్పరాదా? దోషమున్న దిద్దుకొందును.'

'దోషమున్న దిద్దుకొందువు! కాదూ? అవును నీదోషమేమి? మీకిద్దఱకు చనువిచ్చి నందులకు నాదే దోషము.'

భర్త అనుమానకారణము స్ఫురించెను. స్ఫురించుటయేకాదు. ఆమె హృదయముపై నది యొకగొడ్డలి పెట్టువలె పడెను. ఆమె వెక్కివెక్కి యేడ్చుచు పతిపాదములపై వ్రాలి "అయ్యో! ఎంత పొరపడితిరి?" అతని నాపుత్రుని వలె.........

'ఛీ! ఛీ! నోరుమూయుము. ఈబుడిబుడి దుఃఖముల కేమి? నేనేమి గ్రుడ్డివాడ ననుకొనుచున్నావా? మీ చూపులు, మీ నవ్వులు గ్రహింపలే దనుకొనుచున్నావా? స్త్రీల విశ్వసించుటయేదోషము—పో!పో!' యనికాలితో నొక త్రోపు త్రోసెను.

ఆయబల నిశ్చేష్ట యయ్యెను.

'భర్తకుకాని దానినయినతర్వాత నాకెందుకీబ్రతుకు! గోదావరిలో మున్గి ప్రాణముల గోల్పోవుదును.'

కాని ఆపె కాపురమునకు వచ్చి కొలది దినములే యయ్యెను. భర్తతో గూడి అనన్యసుఖాంబుధి నోలలాడవలెనని యెంతో యాశించినది. నిజము తెలియకమానదు. కాలము నానిర్దోషత భర్తకు ప్రకటించి నన్నాతని కృపాదృష్టికి పాత్రురాలిని జేయునను ఆశ యొకటిఆమెను ఆయాత్మహత్యనుండి వారించుచు వచ్చెను.

దినము లిట్లెన్నియో గడచినవి. శనివార ఆదివారములలో మరదివచ్చి వెళ్లుచుండెను. కాని భర్త యనుమానము నాతని కడ నామెయెత్తి పల్కలేకుండెను. "నవల నేమైన చదువుదునా?" యన్న "వద్దు. పరీక్ష చదువు పాడుచేసికొనకు" మనియు, లేదా "నాకీరోజున తలనొప్పిగా నున్నది, ఈమారు చదువుదువు గాని" అనియు కృష్ణవేణి మనోహరముతో చెప్పి పంపివేయుచుండును.

అతడువచ్చి వెళ్లుచుండుట పతియనుమానము నెక్కువ చేయుచుండెను.

కొన్ని దినము లయినతర్వాత కృష్ణవేణి యన్నగారు కోర్టుపనిమీద రాజమహేంద్రవరము వచ్చెను. భోజనము లయిన తర్వాత శ్యామలరా వాతని బిల్చి

'బావా! నన్ను మర[illegible]క్కడకు బదలాయింతురో తెలియదు. [illegible]షమునకు

వచ్చినాము. మీచెల్లెలి నొకసారి తీసికొని వెళ్లుము. పదిరోజులు వారల తల్లియొద్ద, తమ్ముల వద్దనుండి వచ్చు' ననెను.

నారాయణరావు సంతోషముతో 'సరే' ననెను. కృష్ణవేణి మొగమున సంతోషమును లేదు, దుఃఖమునులేదు. ఏదో మఱచిపోయిన దానివలె అన్నగారివెంట పుట్టినింటికి వెళ్ళెను.

౪

కృష్ణవేణి పుట్టినింటికి వచ్చి యిప్పటి కారునెల లయినది. భర్త కెన్నియో ఉత్తరముల వ్రాసెను కాని యొక్కదానికి నాతని యొద్దనుండి ప్రత్యుత్తరము లేదు. భర్తకు దన యెడ గల్గిన అనుమానమునుగూర్చి మిథ్యాభిమానము తల్లితోనైన జెప్పనీయలేదు. తనంతటదాను ధైర్యముచేసి భర్తకడకు పోవుటకు సాహసింపలేదు. మెల్లగ నామె హృదయమున పతియెడ నొక విధమగు ద్వేషము కలుగ జొచ్చెను. ఇక నిప్పు డామె కచ్చటకు పోవు తలంపుగూడ కల్గుటలేదు.

మనోహరరావు మరియొక ఆదివారము అన్నగారింటికి వెళ్లెను. వదినెగారు రాలేదు. అన్నగారు వండుకొనుచుండెను.

'అన్నయ్యా! వదిన యెక్కడ?'

'మీవదినా ? పుట్టినింటికి వెళ్లినది.'

'మీకేమైన సహాయము సేతునా?'

'నాకేసహాయ మక్కఱలేదు. నీవుపోయి చదువుకొమ్ము. మీవదిన వచ్చినతర్వాత వత్తువుగాని. పాప మామె యింటికడ నొంటరిగ నుండజాలదు.'

మనోహరరావున కన్నగారి మాటతీరు వేఱుగ నున్నటుల బోధపడెను గాని యందలి వ్యంగ్యార్థమును గ్రహింప నేరడయ్యెను.

దినము లనేకములు గడచినవి. మనోహరము పరీక్షలయి యింటికి వచ్చినాడు. వదినగారు రాలేదు. అన్నయ్యవైఖరి మారినది. తన్ను చూచిననే మొగము చిట్లించుకొనుచుండెను. పనిలో సాయపడపోవ 'వ'ద్దని గదుముచుండెను. అతని కేమియు బోధపడుటలేదు. ఎంత యాలోచించుచున్నను అన్నగారియందలి మార్పునకు కారణ మాతని బుద్ధికి పొడకట్టలేదు. ఒకనాడు శ్యామలరావు

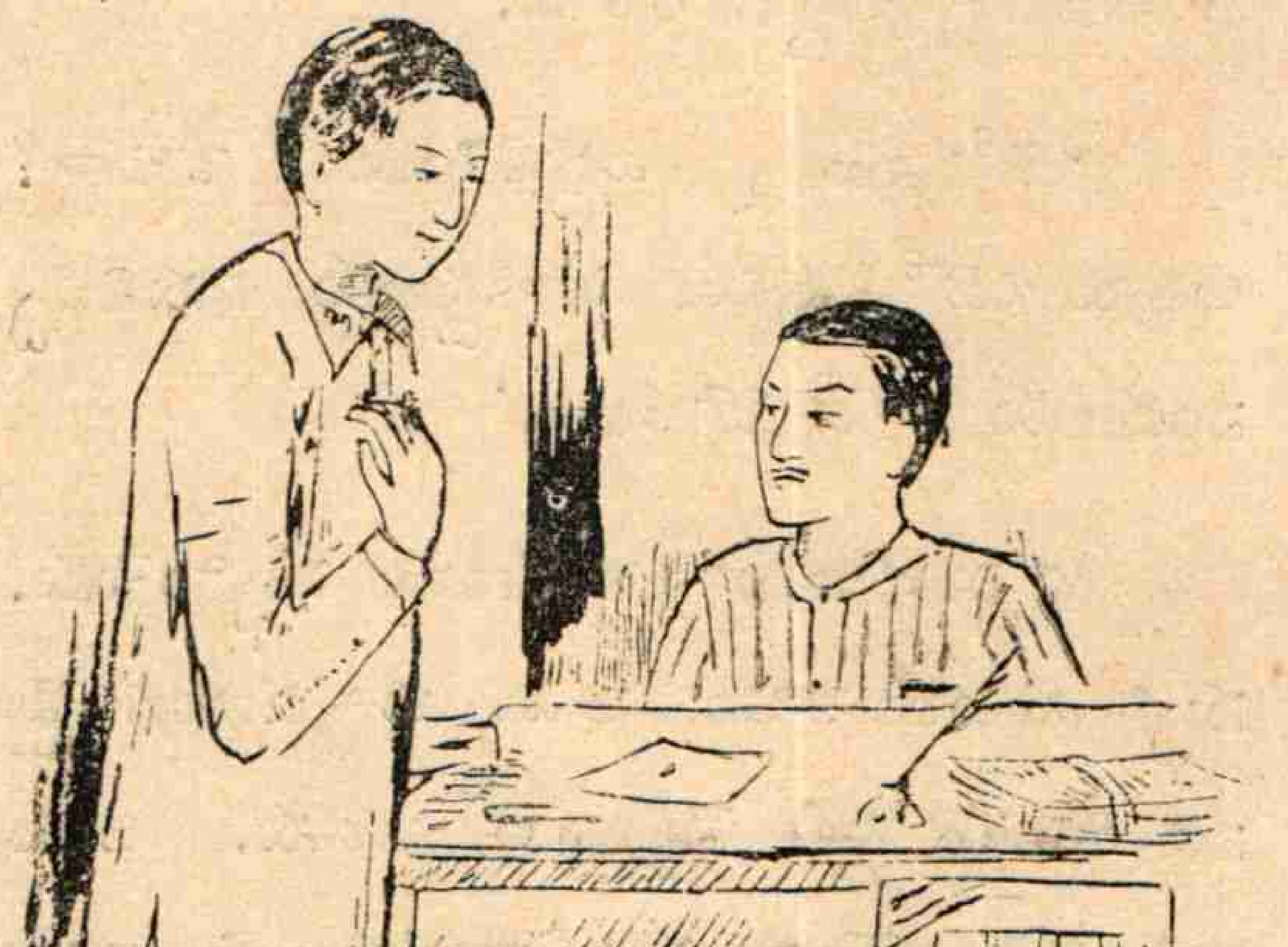

తమ్ముని పిలిచి—'మనభూములమీది కొకమారు వెళ్లి గతసాలు బకాయి వసూలుచేసికొని ర'మ్మని చెప్పెను.

'సరే' నని మనోహర మాత్తెల్లవార గట్లబండిలో బయలుదేరి కాకినాడలో దిగి తిన్నగా నీలపెల్లిపోయి అచ్చట రెండురోజులు మకాముచేసి బకాయిలో కొంత వసూలు పెట్టుకొని తిరిగి వచ్చునపుడు వదినగారి పుట్టినింట నాగెను.

లోకమర్యాదలయి స్థాయిపడినతరువాత మనోహరము వదినెగారితో 'వదినా! ఈమారిన్నినాళ్ళు ఆగినారేమి? మాకు వంట బాగుగా నలవాటు కావలెననియా?'

కృష్ణవేణి యొక్క నిట్టూర్పు విడిచెను. మాయమర్మముల నెఱుగజాలని మనోహరావున కామె యేమని జవాబు నిచ్చును?

'మీ అన్నగారు కులాసాగానున్నారా?'

'కులాసాగానే యున్నారు. కాని వదినా మీరాలాగున నున్నారేమి? అన్నగారివైఖరి మారినది. మీరు విచారగ్రస్తులయి యున్నారేమి? అన్నయ్య మిమ్మేమైన ననెనా? మీరెన్నడు నిన్ని దినములు పుట్టినింట నుండలేదే! అన్నయ్య మిమ్మువిడచి—'

'ఏమి చెప్పుదును మనోహరము' అని కృష్ణవేణి పెద్దపెట్టున నేడ్చెను.

మనోహరమునకు కన్నులనీరుగ్రమ్మెను. గద్గదస్వరమున—వదినా? ఏమిటది?

'మనోహరం! ఏమి చెప్పుదును?' మీ అన్నయ్య...... మనలను...... సంశ...యించుచున్నారు.'

'అయ్యో! అయ్యో!'

అని గ్రుడ్ల నీరు నింపుకొనుచు మనోహరము గోడకు జేరగిలబడెను. తాను మంచముమీద బరుండి నవల చదువుచుండుట, వదినెగారితో సంభాషణ, అన్నగారువచ్చిఫలహారమైన చేయకుండ వెడలిపోవుట, తన్ను హాస్టలున కంపుట, ఆదృశ్యము లన్నియు నొక్కమారు కన్నుల కగుపడి అన్నగారి ప్రవర్తనమందలి విపరీత పరివర్తనకు కారణ మాతనికి నేడు హృద్గోచర మయ్యెను. కొండొకవడి యాలోచించి, దుఃఖించిన లాభము లేదనుకొని వదినగారి నోదార్చి—'అమ్మా! వదినా! మీరు దుఃఖింపకుడు. నేను తిరిగి యెల్లుండివచ్చి మిమ్ము నన్నగారియొద్దకు తీసికొని వెళ్లుదును. మీ యందాయనకు సంశయము తొలగిపోవును.

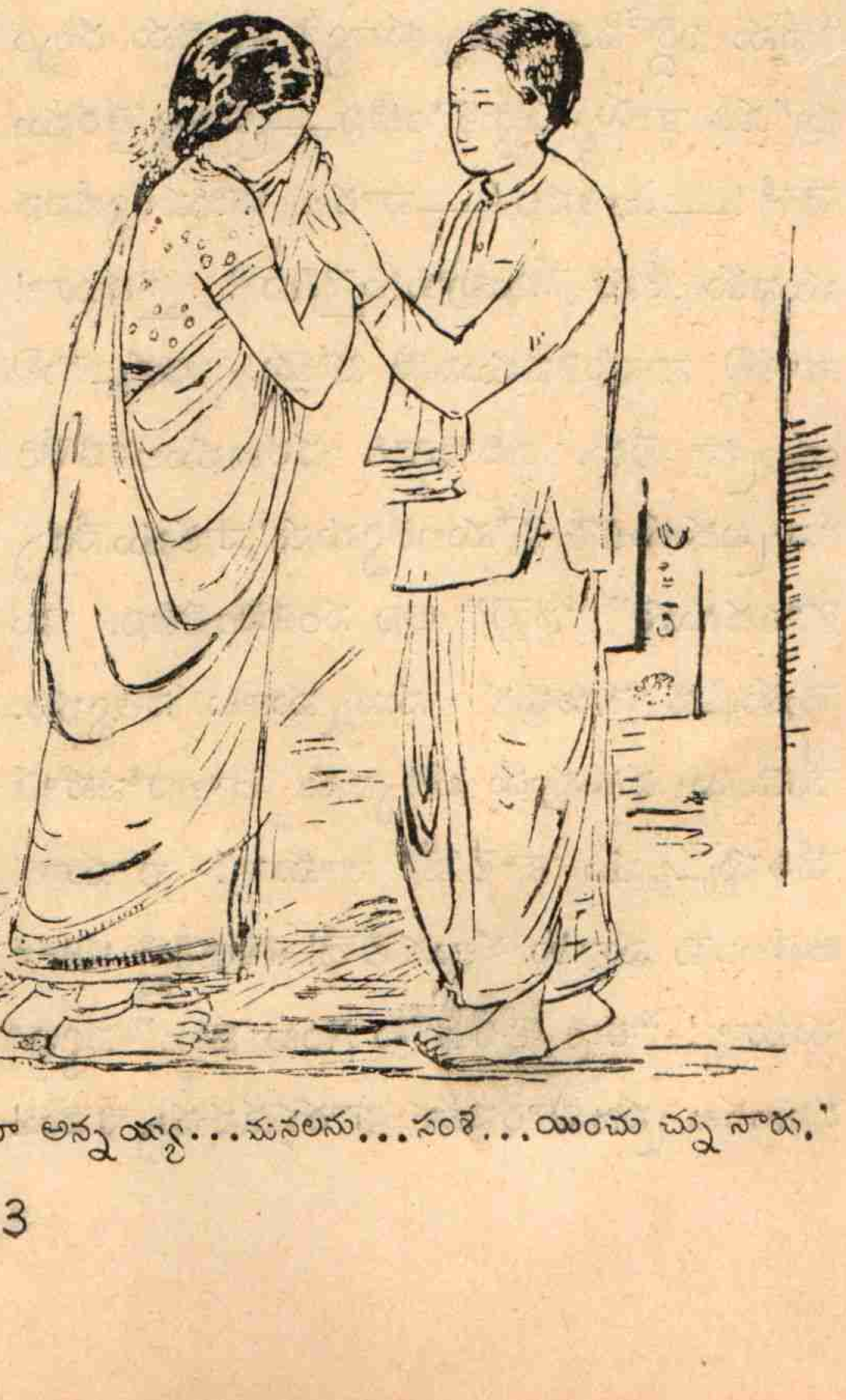

మీ అన్నయ్య...మనలను...సంశ...యించుచున్నారు.'

మీరు సుఖులై యుందురు. నామాటనమ్ముడు. ఇప్పటికి నాకు సెలవిండు.' అని వదినగారిపాదములకు నమస్కరించి కృతనిశ్చయత దెలుపు చూపులతో నామె నొక్కపరి నవలోకించి మనోహరము రాజమండ్రీ వచ్చివేసెను.

*

ఆమరునాటి సాయంకాలము గోదావరీ తీరమున శ్మశానమున కవ్వల నొక యిసుక తిన్నెపై మనోహరరావు తన పైయుత్తరీయమును బఱచుకొని పరుండి ఆలోచనలో మునిగెను.

'అకటా! ఎంతపనిజరిగె. అన్నయ్యతో నిక నెట్లు చెప్పగల్గుదును? వారిని చూచుసరికే నానోట మాట రాలేదు. అక్కడకును "నేను నిర్దోషిని అన్నయ్యా! వదినెను రక్షింపు"మని కాళ్ళు పట్టుకొంటిని—ప్రత్యుత్తరము లేదే!—ఎంతపని!—వారల దాంపత్యజీవనమునకు నేను వేరుపురుగునైతినా! దైవమా! నాతల్లి నాపసితనముననే పోయె. అక్కసెలియండ్రా లేరు. వదినెగారి చరణములకడజేరి "నాబ్రదుకులో కోమలత్వమను పాఠమునేర్చుకొనదగును" "వల్లె" అని సంతసించితిని. మే మెక్కువ చనువుగ నున్నమాట సత్యము. మేమేమి చదువుచు వచ్చినను లాలసోపహతచేతస్కులము కాలేదే! రామా! రామా! ఆతలంపే మాకు కలుగలేదే! తుదకెట్టి పరిణామమా! "ఊపి లేనివోట గంటువెట్టు" స్వభావముగల ప్రజ పొరపడిన పొరపడవచ్చునేమొ! కాని నాస్వభావము, మావదినె సచ్ఛీలత పూర్తిగానెఱిగిన మాయన్నగారా!—రామా! ఇక విచారించిన లాభములేదు. సర్వసుఖములతో నొప్పవలసిన సంసారమొకటి నామూలమున నేల గూలుచున్నది. వారిరువురి సుఖజీవనమే నేగోరునది—అన్నగారి సంశయనివారణకు నే నీతుచ్ఛప్రాణములనైన బలి నిత్తును—ఆత్మహత్య పాపముకాదా! అవుగాక!—నేను జీవించియుండుటవలన నెవ్వరికి లాభము!—అన్నగారి కొకవేళ మాయందు సంశయము తొలగిపోయినను నేను వారి మొగము చూచు టెట్లు?—నన్ను చూచినపుడు ఆవెనుకటిస్మృతి ఆయనను మాత్రము బాధించుచుండదా!—ఇంతకును నేను బ్రదికి యెవ్వరి కుపకారము! తలిదండ్రులా లేరు. అన్నిటికిని అన్నగారినే నమ్మితిని. వారా విముఖులైరి. నేను నిర్దోషి నని గ్రహింతురను కొండు. అయినను నాయందు వారి కానాటి ప్రేమయుండునా! వదినగారిని చూడకుండు టెట్లు? చూచినను స్వచ్ఛహృదయముతో వెనుకటియట్లు ఆమె మోము చూడగల్గుదునా? సంశయము, భయము నన్ను బాధించుచుండదా?—అబ్బా! నాకీజీవితమువలదు—పరమేశ్వరా! ఈదీనుని రక్షింపుము. ఇదియే నాకడసారి ప్రార్థన'—అని యిక నేదో యాలోచనలో మరియొక పదినిముసములు వెచ్చించి లేచి చేతిగడియారమువంక చూచి 'ఇంకను కాకినాడ బండికి సమయ మున్నది—వదినెగారిని రేపటిబండిలో తీసికొనివచ్చి వారుభయు

నొక్కుచో గూర్తును. అంతటితో నీ ప్రపంచ రంగమందుండి యీపాత్ర నిష్క్రమించును.' అని యాలోచించుచు కాలేజీవైపునకు వెళ్లి పోయెను.

* * * *

మరునాడు తొమ్మిదిగంట లయినది. శ్యామలరావు వంట చేసికొనుచుండెను. కష్టించి సుఖింపవచ్చును గాని సుఖించి కష్టింపనేరము. తన యాజ్ఞానువర్తియగు భార్య అడుగులకు మడుగు లొత్తుచు చేసి పెట్టుచుండ హాయిగ భోజనము చేయుచు వచ్చిన శ్యామలరావునకు ప్రొయ్యి యొద్ద ఇప్పుడు చెప్పరాని విసుగు జనించుచున్నది. అదేమొకాని అగ్నిహోత్రుడు స్త్రీల యాహ్వాన మంగీకరించినంతత్వరితముగ మన యాహ్వాన మంగీకరించునట్లు కనబడడు. బుడ్డెడు కిరసనాయిలు పోసినను, పెట్టెడు అగ్గిపుల్లలు తగులబెట్టినను నొక్కొకపరి ఆ హవ్యవాహనుడు ప్రసన్నుడే కాడు. స్వహస్తపాకమున కష్టము దోచుచుండెను. భార్య వ్రాసిన యుత్తరముల మనసుకఱగెను. మనోహరము ప్రవర్తన తిలకించినకొలదియు శ్యామలరావునకు "ఈతడునిర్దోషి నే నెంత పొరపడితిని" అనిపించుచుండును. కాని ఇక నామె నెట్లు పిలిపింపవలెనో చింతింపలేక కాలయాపన మొనర్చుచుండెను. ఇంత మనోహరరావు వచ్చి యాతని పాదముల బడెను. శ్యామలరావు హృదయమున జ్ఞానోదయ మయ్యెను. ఆతని హృదయగహ్వరమున జొచ్చిన తమము విడ నారంభించె. ఈనాడట్లు వంటచేసికొనుచు శ్యామలరావు—'కృష్ణవేణి వ్రాసిన యుత్తరములకు పాషాణహృదయములైన స్రవింపవచ్చు— అయ్యో! నే నింత కఠినహృదయుడనైతినేమి? నా సంశయమే నన్నావేశించినట్లున్నది. కృష్ణవేణీ! నిన్నూరకనే అనుమానించితినా! మనోహరము, నా దక్షిణభుజమనదగు మనోహరము, నిన్న నా పాదములబడి "అన్నయ్యా! వదినను స్వీకరింపుడు; మేము నిర్దోషులము" అని వెక్కి వెక్కి యేడువ నాగుండె నీరయ్యెనే కాని "రమ్ము, నాయనా!" అని యాతని గౌగలించుకొననైతినే! ఈపిశాచమును నాహృదయమందుండి పోదోలు టెట్లు?—ఆతడు నిన్న సాయంకాల మెచ్చటకు పోయెనో! ఇంతవరకు భోజనమునకునైన రాలేదు. ఎందులోనైన మునిగి ప్రాణములు గోల్పోవడుగదా! తమ్ముడా! రమ్ము! నిన్నునే నవమానించిన నాటికి నేటికిగల నీ శరీరస్థితియే నీవు నిర్దోషివని చాటుచున్నది. మీవదినె యుత్తరములు ఆమె ప్రేమ స్వరూపమును వెల్లడించుచున్నవి. నామనసు కొలది దినములనుండి మారుచున్నను ఏలనో! ఇంకను సంపూర్ణముగ నిష్కల్మషహృదయుడ గానేరనైతిని! కాదు, నీవు నిన్న నన్ను పవిత్రహృదయుని జేసితివి. రమ్ము! భోజనమునకు రమ్ము మీవదినను రప్పింతును' అని పిచ్చివానివలె భావములందు నిల్కడలేక యాలోచించుచుండ వీథిగుమ్మముకడ బండి యాగిన చప్పుడు వినబడినది. అంత లేచి శ్యామలరావు వీథిచావడి లోనకు వచ్చెను. 'మనోహరమును తన భార్య

యు గుమ్మములో కాలిడిరి. శ్యామలరావు వారలజూచి తెల్లబోయెను. కృష్ణవేణి నిశ్చేష్టయై పతిమోము చూచుచుండెను. ఇట్లు రెండుమూడు లిప్తలకాలమయ్యెనేమొ! గోడ నానుకొని నిల్చియున్న మనోహరరావు గుభాలున నేలగూలెను. రెండుమూడు వాంతులయినవి. కన్నుల తేలవైచెను. 'తమ్ముడా!' యని శ్యామలరావును, "మనోహరం' మనోహరం!" అని కృష్ణవేణియు నాతని కిరుప్రక్కల జేరి కూర్చుని యాతని మరణయాతన గాంచుచుండ కష్టముపై రెండుచేతుల జోడించి అన్నగారివంక నొకమారును, వదినగారివంక నొకమారును, మనోహరము తనదృష్టుల బఱపెను. మరి పదినిముషములకు మనోహరము కాడు. పట్టికట్టె మిగిలినది.

"అయ్యో! తమ్ముడా! నా యనుమాన పిశాచము నిన్నుకబళించెనా!" యని శ్యామలరావు వాపోవ జొచ్చెను.

"అయ్యో! మా కొఱకు నీవు బలియైతివా తండ్రీ! ఎంతపనిచేసితివి" యని కృష్ణవేణి యేడ్వ నారంభించె.

*　　*　　*　　*

మనోహరరావు కోటుజేబులో రెండు కాగితములు కనబడినవి. అందులో నొకదాని మీద—కొన్నిదినములనుండి నాకీజీవితముపై నసహ్యము కల్గుచున్నది. కాన కాలేజీ లేబరేటరీలోనుండి పొటేషియమ్ సినైడ్ తెచ్చి మ్రింగి నాప్రాణముల నా చేతులతో త్రుంపుకొంటిని. నా మరణమునకు నేనే కర్తను.

14_10.23 }
రాజమండ్రి } ఇట్లు:
ఖానుఖేల మనోహరరావు.

రెండవదానిపై

పూజ్యులగు అన్నగారి దివ్యపాద పద్మముల సన్నిధికి:—మనోహరరావనేక నమస్కారములు. నన్నుమీరు చిన్ననాటి నుండియు పెంచి పెద్దవాని జేసితిరి. దానికి కారణాంతరముల యీజన్మమున మీ ఋణము తీర్చుకొనజాలనందులకు చింతిలుచున్నాను. నేను మ. స. వదినెగారిని, మిమ్ములను నా తలిదండ్రులవలె భావించి పూజించితిని. దానికి దైవమే సాక్షి. తెలియక నే నేమైన చేసిన క్షమింపుడు. పరమపతివ్రతాశిరోమణియగు వదినెగారి పాదపంకేరుహములకు నాభక్తి పూర్వక ప్రణామములు.

అన్నయ్యా! ఏమని వ్రాతును. మీరుభయులు కలత లేని గార్హస్థ్యజీవన సుఖమనుభవింతురు గాత యని నాప్రార్థన.

14-10_23 }
రాజమండ్రి } ఇట్లు విధేయుడు:
మ నో హ ర ము.